

Research Paper

Analysis of the Globalization Impact on Social Ecology Formation of Iranian Cities: A Case Study of Ahvaz Metropolis

*Mohammad Reza Amiri Fahlyiani¹ , Masoud Safaeepour², Naheed Sajjadian²

1. PhD, Department of Geography and Urban Planning, Faculty of Letters & Humanities, Shahid Chamran University of Ahvaz, Ahvaz, Iran.

2. Professor, Department of Geography and Urban Planning, Faculty of Letters & Humanities, Shahid Chamran University of Ahvaz, Ahvaz, Iran.

Use your device to scan and read the article online

Citation: Amiri Fahlyiani, M. R., Safaeepour, M., & Sajjadian, N. (2020). [Analysis of the Globalization Impact on Social Ecology Formation of Iranian Cities: A Case Study of Ahvaz Metropolis (Persian)]. *Journal Strategic Studies of Public Policy*, 10(36), 282-305.

Received: 28 Dec 2017

Accepted: 16 Mar 2020

Available Online: 01 Nov 2020

Key words:

Globalisation, Social ecology, Urban, Iran

ABSTRACT

Cities are characterized by dynamic interactions between social, economic, and bio-physical forces. Cities are increasingly exposed to global influences, and rising economic, cultural, and political trends on a global scale are prerequisites for understanding urban changes worldwide. This paper attempts to provide a conceptual framework through which a dialogical analysis of power relationships in the formation of global construction becomes possible without losing sight of what is rooted in qualitative changes in social processes of interaction on a global scale. A significant factor in urban changes is the increased communication and interdependence of cities to global trends. Cities are increasingly exposed to global influences of rising economic trends, culturally and politically, worldwide. This is a prerequisite for understanding the city changes worldwide. In urban areas, the benefits and risks of globalization are more centered in a relatively small number of larger cities and towns. Besides, Cohen's review brings out the importance of localization (i.e. sub-national or local economic environment in terms of modern infrastructure, investment climate, and productive labor force) in the context of globalization and urbanization. Localization contributes to the competitiveness of cities and towns to attract investment and business, which, in turn, contributes to urban growth. From this viewpoint, globalization is implicitly linked to localization and calls upon the changing role and functions of state and urban local bodies.

* Corresponding Author:

Mohammad Reza Amiri Fahlyiani, PhD.

Address: Department of Geography and Urban Planning, Faculty of Letters & Humanities, Shahid Chamran University of Ahvaz, Ahvaz, Iran.

E-mail: amiri_reza1388@yahoo.com

مقاله پژوهشی

تحلیلی بر تأثیر جهانی شدن در تدوین اکولوژی اجتماعی شهرهای ایران (مورد مطالعه: کلان شهر اهواز)

* محمد رضا امیری فهلیانی^۱، مسعود صفایی پور^۲، ناهید سجادیان^۲

۱. دکتری جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، گروه جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه شهید چمران، اهواز، ایران.

۲. استاد گروه جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، گروه جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه شهید چمران، اهواز، ایران.

چکیده

تاریخ دریافت: ۰۷ دی ۱۳۹۶

تاریخ پذیرش: ۲۶ اسفند ۱۳۹۸

تاریخ انتشار: ۱۱ آبان ۱۳۹۹

شهرها با تعامل پویا بین نیروهای اجتماعی، اقتصادی و بیوفیزیکی شناسایی می‌شوند. آن‌ها به طور فزاینده در معرض نفوذهای جهانی هستند و افزایش روندهای اقتصادی، فرهنگی و سیاسی در مقیاس جهانی، پیش‌نیاز درک تغییرات شهری در اطراف جهان است. جهانی شدن تأثیر بسزایی در توسعه کشورها و شهرها دارد و می‌توان تاریخچه آن را مدت‌ها قبل از عصر کشف و سفرهای اروپایی به جهان جدید جست‌وجو کرد. این پژوهش با روش توصیفی - تحلیلی سعی بر آن دارد با دیدی علمی و استدلالی به بررسی بازتاب‌های جهانی شدن اقتصاد در تدوین اکولوژی اجتماعی مناطق شهری ایران و به تأثیرات این فرایند در بُعد جغرافیایی و فضایی بپردازد. در این پژوهش با توجه به وضعیتی که بر شهرهای ایران از جمله کلان‌شهر اهواز حاکم است استدلال می‌شود با ورود کلان شهر اهواز به عرصه فرایند جهانی شدن شاهد تغییرات اساسی در ابعاد اکولوژی اجتماعی از جمله تغییرات جمعیتی، فرهنگی، زیست‌محیطی و تکنولوژیکی خواهیم بود.

کلیدواژه‌ها:

جهانی شدن، اکولوژی اجتماعی، شهر، ایران

* نویسنده مسئول:

دکتر محمد رضا امیری فهلیانی

نشانی: اهواز، دانشگاه شهید چمران اهواز، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، گروه جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری.

پست الکترونیکی: amiri_reza1388@yahoo.com

www.SID.ir

مقدمه

امتداد چنین دسته‌بندی اجتماعی‌ای به عنوان گروه، مرحله‌ای در چرخه زندگی و قومیت است (Massey Denton, 1993). یک عامل اصلی در تغییرات شهری، افزایش ارتباط و وابستگی شهرها به روندهای جهانی است. شهرها به طور فزاینده در معرض نفوذهای جهانی هستند. افزایش روندهای اقتصادی، فرهنگی و سیاسی در مقیاس جهانی، پیش‌نیاز درک تغییرات شهری در اطراف جهان است (Brunn, Francis Williams & Zeigler, 2003). در بررسی ثبات یا ناپایداری در داخل سیستم‌های اجتماعی، اکولوژیست‌های زمان ما روی چهار عامل متغیر تکیه می‌کنند که عبارت‌اند از: جمعیت، محیط، تکنولوژی، نظام یا سازمان. این چهار عامل متغیر در ضمن روابط متقابلی با هم دارند (شکوئی، ۱۳۹۲: ۱۵).

این پژوهش به دنبال به تصویر کشیدن ظهور الگوی جهانی شدن در شهرهای ایران و مطالعه موردی کلان‌شهر اهواز است و به دلیل اینکه جهانی شدن در شهرها اتفاق می‌افتد و این فرایند به طور ناخواسته بر فضای اجتماعی شهرها (جمعیت، محیط، تکنولوژی، نظام یا سازمان) تأثیرگذار است، این پژوهش به دنبال پاسخ‌گویی به تأثیراتی است که به دنبال این روند در اکولوژی اجتماعی شهرهای ایران با استناد به منابع معتبر و بررسی‌ها ایجاد شده است.

این پژوهش به دنبال پاسخ‌گویی به سؤالات زیر است:

۱. در ساختار اکولوژی شهری اهواز، تغییرات عمده در راستای جهانی شدن کدام‌اند؟
۲. پیامدهای مهم جهانی شدن در ساختار اکولوژی اجتماعی کلان‌شهر اهواز کدام‌اند؟

گرچه اقتصاد و سیاست در بحث پیرامون جهانی شدن با اولویت مورد توجه قرار گرفته است، ولی رفته‌رفته ابعاد اجتماعی و فرهنگی جهانی شدن پررنگ‌تر می‌شود. در این راستا می‌توان گفت که در بسیاری از تعریف‌ها از جهانی شدن، آن را با سر برآوردن صنعت ارتباطات جهانی همسان فرض می‌کنند (عاملی، ۱۳۸۲). جهانی شدن، پدیده‌ای است که به سرعت در تمام ابعاد و زوایای زندگی بشری در حال رخنه و گسترش است. به سخن دیگر، جهانی شدن جنبه‌های گوناگون زندگی انسانی (اقتصادی، سیاسی، اجتماعی و فرهنگی) را تحت تأثیر قرار می‌دهد (یعقوبی‌پور، ۱۳۸۸). در این میان، شهرها تجسم‌بخش و انعکاسگر جهانی شدن هستند، به گونه‌ای که پویایی‌های شهری معاصر ترجمان فضایی جهانی شدن هستند (مشکینی، پرهیز، مهدنژاد و تفکری، ۱۳۸۹). دانشمندان علوم طبیعی و علوم اجتماعی در دهه‌های آینده با یک چالش بزرگ روبه‌رو می‌شوند با فهمیدن نقشی که انسان در اکوسیستم، به‌خصوص اکوسیستم شهری بازی می‌کند. شهرها و مناطق شهرگرا یک سیستم طبیعی انسانی دائماً پیچیده هستند که در آن مردم عوامل غالب‌اند. همچنان که انسان مناظر طبیعی را به محیط‌های انسان‌ساخت تحت سلطه خود تبدیل و مجموعه جدیدی از شرایط زیست‌محیطی با تغییر فرایندها و پویایی اکوسیستم ایجاد کرده است.

مطالعات روی ساختار فضای اجتماعی شهری تا حد زیادی تحت تأثیر میراث مکتب شیکاگوست. مناطق اجتماعی همچون یک موزاییک، مدام در اطراف مراکز شهری گسترش می‌یابند. گروه‌ها تمایل به ارتباط با جوامع و محله‌ها در مناطق اجتماعی همگن دارند، در حالی که تفرق از گروه‌های دیگر در

۱. ادبیات موضوع

حاکمی از آن است که تهران نتوانسته است خود را به عنوان شهر جهانی معرفی کند و کمترین شواهد جهانی شدن در آن دیده می‌شود. این در حالی است که بسیاری از کلان‌شهرهای جهان در حال توسعه توانسته‌اند سهم خود را از تأثیرات جهانی شدن افزایش دهند و در نهایت پیشنهادهایی جهت ادغام هرچه بیشتر تهران در فرایند جهانی شدن و بهره‌گیری از تأثیرات مثبت آن ارائه شده است.

۱-۱. اهمیت و ضرورت پژوهش

در دهه‌های اخیر فرایند جهانی شدن اقتصاد، ساختار و سازمان اقتصادی - اجتماعی و فضایی ممالک را به گونه‌ای ملموس تحت تأثیر قرار داده است. این فرایند با یکپارچه کردن اقتصاد کشورها موجب سازمان‌یابی جدیدی از مناطق شهری به‌ویژه کلان‌شهرها در مقیاس جهانی شده که دارای مناسبات و پیوندهای تنگاتنگ اقتصادی و اجتماعی با دیگر شهرها هستند (لاله‌پور، سرور و سرور، ۱۳۹۰). این مطالعه به بررسی وضعیت جهانی شدن شهرهای ایران با مطالعه موردی شهر اهواز با توجه به شواهد و استدلال‌های لازم پرداخته و به روشن شدن وضعیتی که پیش‌روی اکولوژی اجتماعی این شهر قرار دارد کمک خواهد کرد. در این پژوهش با دیدی علمی و استدلالی به بررسی بازتاب‌های جهانی شدن اقتصاد در تدوین اکولوژی اجتماعی مناطق شهری ایران و به تأثیرات این فرایند در بُعد جغرافیایی و فضایی در کلان‌شهرها پرداخته شود.

۲-۱. معرفی محدوده مورد مطالعه

شهر اهواز در حوالی سال ۱۲۸۵، روستایی با ۷۰۰ نفر جمعیت بوده که بر اثر عوامل سیاسی، اقتصادی توسعه محسوسی داشته است (زنجانی،

در این مطالعه با بررسی منابع فارسی و لاتین موجود در زمینه شهری و رابطه آن با جهانی شدن سعی در تجزیه و تحلیل موضوع مورد مطالعه شده است. برخی از مطالعات انجام‌شده در این زمینه به این شرح هستند: گرین‌وی^۱ (۲۰۰۰) به منظور رفع ابهامات موضوع دیپلماسی شهری در کتابی به عنوان «نگاهی جامع به رسالت شهرها در عرصه سیاست بین‌المللی» به بیان زمینه‌های نظری دیپلماسی شهری پرداخت و ضمن مفهوم‌سازی دیپلماسی شهری، ابعاد این نوع دیپلماسی، اعم از اقتصادی، ارتباطی و را تبیین و تحلیل کرد.

سرور و همکاران (۱۳۸۹) در مطالعه‌ای به جهانی شدن اقتصاد و چالش پایداری در منطقه کلان‌شهری تهران پرداخته‌اند. در این تحقیق، جایگاه منطقه کلان‌شهری تهران بر مبنای شاخص‌های جهانی شدن اقتصاد و شهرهای جهانی مورد ارزیابی قرار گرفته است. نتایج تحقیق نشان می‌دهد که منطقه کلان‌شهری تهران هنوز وارد فرایند جهانی شدن اقتصاد نشده و خارج از شبکه شهرهای جهانی قرار دارد؛ به طوری که بررسی شاخص میزان سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی (سال ۱۳۸۶-۱۳۷۲) و حجم تجارت خارجی (سال ۱۳۸۳-۱۳۷۸) به عنوان دوم مؤلفه اصلی جهانی شدن اقتصاد و مقایسه تطبیقی آن با برخی از مناطق کلان‌شهری نشان‌دهنده سهم ضعیف منطقه کلان‌شهری تهران بوده است.

آقایی و همکاران (۱۳۹۲) مطالعه‌ای با عنوان «میزان ادغام تهران در فرایند جهانی شدن»، با روش توصیفی - تحلیلی انجام داده‌اند و نتایج این تحقیق

1. Greenway

جدول ۱. جمعیت، رشد سالانه و میزان مهاجرت کلان شهر اهواز

سال	جمعیت	متوسط رشد سالانه	میزان مهاجران (درصد)
۱۳۳۵	۱۲۰۰۹۸	-	۲۷/۳
۱۳۴۵	۲۰۶۳۷۵	۵/۷	۲۹/۳
۱۳۵۵	۳۳۴۳۹۹	۶/۲	۳۰/۹
۱۳۶۵	۵۷۸۲۱۹	۵/۶	-۰/۱۵
۱۳۷۵	۸۰۴۹۸۰	۲/۱۲	-۰/۱۵
۱۳۸۵	۹۷۹۰۵۴	۲/۱۹	-۰/۰۳
۱۳۹۰	۱۰۵۶۵۸۹	۱/۵۵	-
۱۳۹۵	۱۱۸۴۷۸۸	-	-

مأخذ: محمدی ده‌چشمه، ۱۳۹۱: ۷۱ و مرکز آمار ایران، ۱۳۹۰.

است. با افزایش فاصله جمعیتی شهر اهواز از دیگر شهرها، در طی این دوره (سال های ۵۵ تا ۹۰) شاخص های نخست شهری شدیداً رشد کرده و وضعیت نخست شهری کاملاً بر استان حکم فرما شده است. همچنین، در این دوره شهرهای کوچک استان که از نظر تعداد، بخش اعظم شهرها را به خود اختصاص می دهند، درصد بسیار کمی از جمعیت را در خود جای داده اند (امان پور، احمدی، منفرد و ترابی، ۱۳۹۲).

مشخصه اصلی نظام شهری استان خوزستان در همه دوره ها، توسعه کلان شهر منطقه (یعنی شهر اهواز) و تا حدودی شهرهای متوسط این استان و تراکم جمعیت در آن هاست. شهر اهواز همواره طی سال های گذشته به علت زمینه های سیاسی، اقتصادی، فرهنگی و تفریحی باعث جذب جمعیت شده است. پراکنش جمعیت شهری استان خوزستان به شدت نامتعادل است. علت این امر تمرکز جمعیت در شهرهای بزرگ استان و به ویژه شهر اهواز بوده است و حتی افزایش تعداد شهرهای کوچک هم نتوانسته در توازن و تعادل

۱۳۷۷: ۳۱۰). روند رو به افزایش جمعیت آن از آمار جمعیتی سال ۱۳۷۵ مشهود است؛ به طوری که جمعیت ۶۷۰۰۶۶ نفری نسبت به دوره قبل، ۲۶ برابر افزایش داشته است. طی پنجاه سال جمعیت شهر اهواز با رشد ۴/۳۷ درصد از ۱۲۰۰۹۸ نفر به ۹۸۵۶۱۴ نفر رسیده، یعنی ۸/۳ برابر شده است. جمعیت اهواز طی ۱۵ سال با رشد سالانه ۵ درصد افزایش، در سال ۷۰ نسبت به سال ۵۵، بیش از دو برابر شده است (صفایی پور و سجادی، ۱۳۸۷).

رشد شدید جمعیتی شهر اهواز و و عدم جمعیت پذیری مطلوب شهرهای بزرگ دیگر استان به خصوص آبادان و خرمشهر به علت آسیب های شدید وارد شده بر اثر جنگ، باعث به وجود آمدن شکافی بزرگ در سطح بالای شبکه شهری استان شد که موجب شده است شهر اهواز به تنهایی و بدون رقیب جدی جایگاه خود را به عنوان نخستین شهر استان حفظ و تثبیت کند (جدول شماره ۱). این وضعیت علاوه بر اینکه تا سال ۹۰ ادامه پیدا کرده، با گذشت زمان تشدید نیز شده

دارای ۵۲ نفر تراکم جمعیتی (نفر در هکتار) در سال ۱۳۹۰ بوده است. از نظر میزان آلودگی، تعداد روزهای پاک ۷۶، تعداد روزهای سالم ۱۲۴، تعداد روزهای ناسالم ۸۲، تعداد روزهای بسیار ناسالم ۱۸ و تعداد روزهای خطرناک نیز ۳۶ روز بوده است (آمارنامه شهر اهواز، ۱۳۹۰: ۹-۱۸). اهواز با میانگین دمای سالانه ۲۵ تا ۲۵/۹ درجه سانتی‌گراد در اقلیم خشک استان واقع شده و از خاک‌های عمیق با بافت متوسط تا سنگین و شوری کم تشکیل شده است. شهر اهواز در فاصله بیشتر از شش کیلومتر از رودخانه‌های فصلی قرار دارد و رودخانه دائمی کارون نیز از درون آن می‌گذرد و در منطقه خطر پایین از نظر زلزله‌خیزی قرار دارد (کنارکوهی، ۱۳۹۳). مهم‌ترین مؤلفه‌های اثربخش در ساختار زیست‌محیطی کلان‌شهر اهواز عبارت‌اند از: ۱. رشد شتابان جمعیتی؛ ۲. اقلیم گرم و مرطوب؛ ۳. تمرکز صنایع سنگین و آلاینده؛ ۴. خلأ مدیریت کارآمد زیست‌محیطی رودخانه؛ ۵. چالش‌های مدیریت آب‌های سطحی و غیره (فیروزی، محمدی‌ده‌چشمه، و سعیدی، ۱۳۹۶).

۲. روش‌شناسی پژوهش

روش تحقیق در این مطالعه از نظر هدف کاربردی و از نظر ماهیت پژوهش توصیفی - تحلیلی و روش گردآوری اطلاعات نیز کتابخانه‌ای و میدانی است. با توجه به ساختار مقاله، تحقیق حاضر به روش استدلال قیاسی و با توجه به ابعاد جهانی شدن انجام شده است. در این تحقیق سعی شده با استفاده از منابع معتبر داخلی و خارجی مسئله تأثیرگذاری جهانی شدن بر اکولوژی اجتماعی شهر اهواز مورد بررسی و واکاوی علمی قرار گیرد. به این منظور تأثیرات جهانی شدن در قالب فرضیه‌های متمایز در ارتباط با اکولوژی شهری مطرح شده است و با

استقرار جمعیت تأثیری داشته باشد. بر اساس شاخص نخست‌شهر رتبه‌های اول تا چهارم الگوی نخست‌شهر در سال ۱۳۹۰ برای شهرستان‌های استان عبارت است از: شهرستان‌های اهواز، آبادان، ماهشهر، دزفول و رامشیر. پدیده نخست‌شهری در شهرستان اهواز به دلیل موقعیت استراتژیکی و استقرار صنایع در اطراف شهر در تمامی دوره‌ها دیده می‌شود. همچنین امروزه نخست‌شهر استان (شهر اهواز) با استقرار کلبه فعالیت‌های مربوط به بخش‌های اقتصادی، اجتماعی و جمعیتی و گرایش به تمرکز مواجه است (صفایی‌پور، داری‌پور و سیاحی، ۱۳۹۳).

گسترش شهر در پیرامون، موجب شده است که برخی روستاها که در حوزه استحفاظی شهر قرار داشته‌اند، به محل سکونت بسیاری از مهاجران بدل شوند و رفته‌رفته طی گسترشی بدون برنامه، به شهر متصل شوند و اکنون در زمره محله‌های شهری به شمار آیند. از این محله‌ها می‌توان به کوت عبدالله، لشکرآباد، چنیه، کانتکس و موارد دیگر اشاره کرد. شهر اهواز از جمله کلان‌شهرهایی است که میزان زیادی از جمعیت آن در سکونتگاه‌های غیررسمی جای گرفته‌اند (مطالعات حاشیه‌نشینی اهواز، ج ۲: ۶۸). ساختار اصلی اکثر این سکونتگاه‌ها مشتمل بر یک محور میانی و چند محور درجه دو و فرعی عمود بر آن است که طی مراحل رشد، تفاوت اساسی نکرده و بر اساس رشدی خودانگیخته، الگویی ابتدایی و ساده را برای خود برگزیده است. به طور کلی، شاخص ساختار کالبدی این سکونتگاه‌ها نامتعارف و تابع نظم خودرو بوده که حتی طی رشد در مراحل بعدی تغییر چندانی نیافته است (تقی‌زاده، ۱۳۸۷: ۳۰).

اهواز با ۲۱۹۵۴ هکتار مساحت محدوده قانونی

جدول ۲. ویژگی‌های جمعیت‌شناختی خبرگان حوزه شهری

حوزه	تعداد کل پاسخ‌دهندگان	تحصیلات		جنسیت		مدرس دانشگاه	
		کارشناسی ارشد	کارشناسی	مرد	زن	بلی	خیر
شهری و اجتماعی	۳۵	-	۲۴	۱۱	۲۲	۱۳	۱۷

۲-۳. مبانی نظری پژوهش

۲-۳-۱. جهانی شدن و شهرها

جهانی شدن بر شهرنشینی، سلسله‌مراتب شهرها، شبکه جهانی شهر، اقتصاد و مدیریت شهر به نحوی تأثیر گذاشته است. جهانی شدن با فناوری ارتباطات و اطلاعات همراه و این فناوری باعث ایجاد فضای مجازی در شهرها شده است. تراکم سرمایه و دفاتر شرکت‌های چندملیتی و غیره در شهرها سبب تغییر در عملکرد و فرم شهرها شده است که تبلور این است که جهانی شدن در شهرها اتفاق می‌افتد و شهرها، جهانی شدن را نمایان و منعکس می‌کنند (رضایی و عباسی، ۱۳۸۹). شهرها تجسم بخش و منعکس‌کننده جهانی شدن هستند؛ پویایی‌های شهری معاصر ترجمان فضایی جهانی شدن هستند. در عصر جهانی شدن شهرها به سرعت اقتصادی‌های خود را به منظور سازگاری با شرکت‌های چندملیتی، رسانه‌های بین‌المللی و گردشگران خارجی تغییر داده‌اند و مراکز تجاری جهانی، فستیوال‌های بین‌المللی و اجتماعات مهاجر بر چشم‌اندازهای شهری حاکم شده‌اند، در حالی که تغییرات شهری به فرایندهای جهانی شدن شکل می‌بخشند (مشکینی و همکاران، ۱۳۸۹).

استفاده از الگوی لیکرت پنج‌طیفی (کاملاً موافقم، ۵ و کاملاً مخالفم، ۱) به روش پیمایشی انجام شده و در قالب یک پرسش‌نامه، گویه‌های سنجیده هر شاخص، مطرح شده است.

۲-۱-۱. فرضیه‌های تحقیق

- به نظر می‌رسد جهانی شدن اقتصاد در ساختار شهری و وضعیت تکنولوژیکی کلان‌شهر اهواز تأثیر خواهد داشت.

- به نظر می‌رسد جهانی شدن باعث تغییرات اساسی در ابعاد مختلف اکولوژی شهری همچون جمعیت و فرهنگ و بُعد زیست‌محیطی خواهد شد.

۲-۲. جامعه آماری

نمونه پژوهش، کارشناسان مرتبط با مسائل شهری در دانشگاه شهید چمران اهواز بوده‌اند.

برای جمع‌آوری اطلاعات مورد نیاز در خصوص اهمیت و تأثیر مؤلفه‌ها و شاخص‌ها به پژوهشگران و استادان حوزه برنامه‌ریزی شهری و علوم اجتماعی به عنوان خبرگان، مراجعه شده است (جدول شماره ۲).

۴-۲. تأثیر جهانی شدن در تدوین اکولوژی اجتماعی

مدل‌های سنتی، از مکتب شیکاگو، اکولوژی انسانی و میراث پوزیتیویستی الهام می‌گیرند و بر این فرض استوارند که تماس‌های اجتماعی چهره‌به‌چهره از وضعیت ممتازی نسبت به تماس‌های غیرمستقیم برخوردارند. نیاز به تماس مستقیم در تعاملات و نظارت در فضای دکارتی، اولویت را به فعالیت‌های محلی (بیش از تعامل از راه دور) می‌دهد. این ممکن است افزایش یک حس محلی از همبستگی و هویت باشد. این حس هویت ممکن است به طور محلی باعث ظهور گروه‌های وابستگی و به نوبه خود مرجع مشترک و گروه‌های وابسته و افزایش همگنی اجتماعی در گروه‌های اجتماعی شود. تحت شرایط رقابت آزاد برای فضا وضعیت بازار بهبود یافته است و تولیدات شهری مناطق همگن، سازمان‌یافته‌تر از الگوهای نظام‌مند اطراف مرکز شهر هستند. حتی افزایش قدرت تکنولوژی حمل و نقل، تلویزیون و ارتباطات از راه دور به تغییر سبک زندگی در بُعد فضایی منجر شده است (Schnell & Benjamini, 2005). این فناوری‌ها که نقش تعیین‌کننده‌ای در فرایند جهانی شدن ایفا می‌کنند، نقش عوامل سنتی تعیین‌کننده هویت، مانند خانواده، مدرسه و حکومت‌ها را در اجتماعی شدن و جهت‌دهی به امیال و افکار انسان‌ها کم‌رنگ می‌کنند و با فشرده کردن زمان و فاصله، دامنه ارتباط انسان‌ها را در یک گستره جهانی وسعت می‌بخشند و تغییرات اساسی‌ای را در نحوه زندگی، آداب و رسوم و نگرش‌ها و به طور کلی هویت افراد به وجود می‌آورند (وصالی و همکاران، ۱۳۹۱: ۷۳). در این فرایند، جهانی شدن با فناوری ارتباطات و اطلاعات همراه و این فناوری باعث ایجاد فضای مجازی در شهرها شده است (رضایی و عباسی، ۱۳۸۹).

اصولاً، مهاجرت را می‌توان مرحله‌ای از مراحل اکولوژی اجتماعی دانست. به این ترتیب که مهاجران با «هجوم» به شهر مقصد، باعث تقویت گروه‌های هم‌نوع (نژادی، قومی و اقتصادی) می‌شوند و از این طریق بر توسعه شهر و تنوع اکولوژیکی شهر تأثیر می‌گذارند. برگس^۲ که مدل «سیمای شهر» را با هدف حذف الگوهای اساسی جدایی اجتماعی در شهرهای مدرن ارائه داده بود، این مدل را تأییدی بر اهمیت فرایندهای بوم‌شناختی می‌دانست؛ به این معنی که در پی رشد شهرها، امواج هجوم مردم به آن شکل می‌گرفت؛ مردمی که از سرزمین‌های واگذار کرده خود به دیگران، به طرف شهرها سرازیر می‌شوند و سرانجام این فرایند رقابت بین گروه‌های مختلف و تغییر شکل شهر است (مرصوصی و صائبی، ۱۳۸۸). جابه‌جایی و تحرک از مشخصات جمعیت است که در اکولوژی شهری به شکل‌های گوناگون بررسی می‌شود (شکوئی، ۱۳۹۲: ۱۷). در دنیای واقعی، به‌ویژه در کشورهای در حال توسعه، سیاست‌های حمایتی دولت‌ها از یک یا چند شهر بزرگ سیاسی و معمولاً شهر پایتخت، سبب تمرکز بیش از حد می‌شود. گسترش سرمایه‌گذاری‌های زیربنایی در این شهرها، موجب جذابیت استقرار در آن‌ها شده و سبب جذب نگاه‌ها و افراد زیادی به آن‌ها می‌شود (فرهمند، طیبی و اکبری، ۱۳۸۸).

محیط طبیعی شهر یا ظرفی که جمعیت و فعالیت‌ها در آن مکان‌یابی می‌شوند از نظر توان محیطی ظرفیت نامحدودی ندارد. مدیریت شهری نیز برای ارائه امکانات و خدمات اجتماعی به شهروندان، با تنگناهای فنی و ابزاری و محدودیت‌های قانونی زیادی مواجه است که خواسته و ناخواسته اثرات بازدارنده خود را بر عملکرد کمی و کیفی اعمال

2. Burgess

از این قانون مستثنا نبوده‌اند؛ به گونه‌ای که رشد پرشتاب جمعیت شهری این کشورها، هدایت‌شده و در چارچوب نظام برنامه‌ریزی جامع ملی خود بر پایه هماهنگی‌های بخشی و منطقه‌ای انجام نشده است. با توجه به این نوع از الگوی توزیع جمعیت، طبیعی است که به دنبال تمرکز فعالیت‌ها و سرمایه در اطراف چند شهر بزرگ، حرکت‌های جمعیتی به سوی این مراکز خواهد بود. بدین ترتیب این الگوی جمعیتی، زمینه خلاً جمعیتی و کارکردی در سطوح متوسط و پایین کانون‌های شهری را به وجود می‌آورد و سلسله‌مراتب شهری، این گونه کشورها را گرفتار بحران می‌کند. ناکارایی سکونتگاه‌های بسیار کوچک و تنگنا و پیچیدگی سکونتگاه‌های بسیار بزرگ، همچنین دردهای ناشی از رشد و افول به این اندیشه انجامیده است که شهر می‌تواند همانند یک موجود زنده اندازه مناسبی داشته و رشد شهر در چنین اندازه‌ای پایدار شود (لینچ، ۱۳۸۴: ۳۱۳).

فرهنگ نوعی «نشان» بر منظر شهری باقی می‌گذارد و محلات را به شیوه‌های مختلفی که وراثت، عملکردهای اقتصادی یا شرایط فیزیکی‌شان است، علامت‌گذاری می‌کند (تونکیس، ۱۳۹۰). جغرافیا علم بررسی سطح مملو از حیات کره زمین با توجه به اختلاف عظیم و بی‌پایان مکانی و تبیین علمی آن در رابطه با نیروهای مؤثر در گذشته و حال و پیامدهای فضایی حاصل از مناسبات علت و معلولی جوامع انسانی با محیط زیست خویش است که منجر به پیدایی چشم‌اندازهای فرهنگی می‌شود. از این رو، باید به تجزیه و تحلیل و چگونگی روند شکل‌گیری و پیوند میان عناصر هر یک از چشم‌اندازها پرداخت (ضیاءتوانا، ۱۳۷۷). ناهمگنی و تجزیه هویت‌های فرهنگی و اجتماعی یکی از بازتاب‌های پلورالیسم فرهنگی ناشی از جهانی شدن است. این تجزیه

می‌کنند. به همین دلیل در یک فضای شهری با ظرفیت محیطی و مدیریتی محدود، میزان محدودی از جمعیت و فعالیت را هم می‌توان مکان‌یابی کرد. در چنین شرایطی زمانی که بارگذاری جمعیت و به تبع آن فعالیت در فضای شهری افزایش یابد، عملکرد تنگناهای یادشده سبب برهم خوردن رابطه متعادل و متناسب میان عناصر فضایی یا ظرف و مظروف شده و سازمان‌یابی فضای شهری را با عدم تعادل و ناموزونی‌های شدیدی مواجه می‌کند (رهنمایی، محمدپور، و اسکندری، ۱۳۸۹).

جهانی شدن زمینه را برای افزایش میزان و تنوع مهاجرت در مناطق مختلف فراهم کرده است. به نظر می‌رسد که اکثریت این مهاجرت‌ها به وسیله فاکتورهای اقتصادی متنوع هدایت می‌شوند و خاصه به دلیل اختلاف دستمزدها بین مناطق مختلف کشورها صورت می‌گیرند. اختلاف بین سیاست‌های ملی هر کشوری در افزایش ترکیب گروه‌های مهاجر تأثیرگذار است. از لحاظ فرهنگی عده کثیری از مردمان کشورهای مختلف در شکل‌دهی و بسط جهانی شدن نقش اساسی دارند و کم‌کم خودشان در آن محو می‌شوند و از طرف دیگر متخصصان مدیریت شهری معتقدند که تنوع شهرنشینی محصول جهانی شدن است (Price, 2003: 947). در همه کشورهای جهان سوم، مهاجرت همواره از نواحی کم‌توسعه به نواحی توسعه‌یافته داخلی که در آن‌ها سرمایه‌گذاری‌های بیشتری صورت گرفته است عملی می‌شود. این وضع به کم‌رشدی نواحی مهاجر فرست سرعت می‌بخشد و شکاف چشمگیری میان نواحی توسعه‌یافته و کم‌توسعه در داخل کشورها به وجود می‌آورد (شکوئی، ۱۳۹۱: ۱۷۱). در قرن بیستم و قرن حاضر نیز کشورهای در حال توسعه و کمتر توسعه‌یافته از جمله ایران و کشورهای همسایه

هزینه‌های ناشی از رقابت‌های نابرابر، به‌ویژه در کشورهای در حال توسعه از دیگر نتایج جهانی شدن است (Deacon, 1997). جهانی شدن اقتصاد، به معنای افزایش فرایندهای تولیدی و مصرف و فشار بیشتر بر منابع و محیط زیست و در نتیجه تخریب و آلودگی بیشتر است. از این رو دولت‌های کشورهای در حال توسعه در حفاظت از محیط زیست و فراهم کردن کالاهای عمومی و جلوگیری از آلودگی و تراژدی منابع عام در کشورهای خود با مشکلات مضاعفی روبه‌رو می‌شوند (Broadhead, 2002: 63) و با توجه به اینکه مرکز اصلی فرایند جهانی شدن شهرها هستند و با توجه به جمعیتی که در شهرها به‌خصوص شهرهای بزرگ ساکن‌اند این فرایند در این شهرها سرعت بیشتری پیدا می‌کند و به آلودگی محیط زیست شهری در این شهرها منجر می‌شود. با توجه به رشد جمعیت کلان‌شهر اهواز و همچنین موقعیت صنعتی‌ای که این شهر دارد، در صورت ورود این فرایند شاهد رشد جمعیت و همچنین افزایش آلودگی در این کلان‌شهر خواهیم بود.

سازگاری انسان با محیط زیست خود، به وسیله تکنولوژی امکان‌پذیر می‌شود. تکنولوژی انسان را قادر می‌کند تا نسبت به توانایی تکنولوژی خود محیط زیست را آماده زندگی دلخواه کند. الگوهای داخلی فضاهای شهری به صورت گسترده‌ای به کاربرد تکنولوژی وابسته است، به‌ویژه که تکنولوژی کارخانه‌ای و حمل و نقل بیشترین سهم را در ساخت فضای داخلی شهرها به عهده دارند. زمانی که تکنولوژی جدیدی جایگزین تکنولوژی دوره‌های گذشته می‌شود، اکولوژی شهری نیز چهره تازه‌ای به خود می‌گیرد و تغییر می‌یابد (شکوئی، ۱۳۹۱: ۱۸). در میان شهرها، شهرهای بزرگ با جهانی شدن می‌توانند به افزایش بازده نسبت به شهرهای کوچک،

فرهنگی که تعامل با فرهنگ‌های فراملی است، به طور طبیعی بر چگونگی شهروندی اثر می‌گذارد. همان‌طور که ترنر^۳ (۱۹۹۹) می‌گوید نقش عوامل اقتصادی در این مورد بسیار مهم است. او می‌گوید هرچه دنیای اقتصادی بُعد جهانی‌تر پیدا می‌کند، نیروی کار دارای امکان جابه‌جایی بیشتری می‌شود و این موضوع منشأ تضاد و تراحم جدی میان نیروی کار خواهد شد. بر اساس نظر ترنر شهروندی رو به افزایش، جای خود را به شهروندی متجزی می‌دهد. در واقع شهروندی یکپارچه جای خود را به انواع شهروندی و یا به تابعیت‌های دوم و سوم یا انصراف از تابعیت اول می‌دهد (عاملی، ۱۳۸۰). ترنر در این تحلیل بیشتر به مهاجرت فیزیکی توجه کرده است، اما باید توجه داشت که تجزیه شهروندی لزوماً معلول مهاجرت فیزیکی نیست، بلکه مهاجرت دیجیتالی یا مهاجرت فرهنگی در درون خانه که صنعت ارتباطات جهانی باعث آن است، نقطه‌گریز دیگری است که در نتیجه آن، در عین اینکه جسم یک شهروند در محدوده جغرافیایی خاصی وجود دارد، ولی فکر، شخصیت و یا الگوی اجتماعی و شهروندی او در جغرافیای دیگری سیر می‌کند (عاملی، ۱۳۸۰). مسلم است که کانون‌های شهری و به‌ویژه کلان‌شهرها در معرض برخورد فرهنگ‌ها قرار دارند و به عنوان چهارراه فرهنگ‌ها با دیدگاه‌ها و ارزش‌های متفاوت عمل می‌کنند. اگرچه ممکن است در جامعه منزوی تغییرات فرهنگی کند و بطئی باشد، در کلان‌شهرها وضع به گونه دیگری است و سرعت تحول جریان‌ها در این مکان‌ها، عینیت بیشتری می‌یابد (شماعی و پوراحمد، ۱۳۸۴: ۸).

فشار بیشتر بر محیط زیست و افزایش خسارات زیست‌محیطی در نتیجه تلاش دولت‌ها برای کاهش

3. Ternez

اجتماعی - اقتصادی کشورهای در حال توسعه کمک می‌کند و قابلیت استفاده از ارتباطات اینترنتی در میان محله‌های درون شهرها بسیار تغییر یافته است (مشکینی و همکاران، ۱۳۸۹).

۲-۵. تأثیر جهانی شدن بر سازمان‌های اجتماعی

گذشته از یافته‌های پژوهش‌های علوم اجتماعی، این نکته به تجربه ثابت شده است که انسان‌ها به عنوان مجموعه‌ای از افراد مستقل، هیچ‌گاه در ارزیابی پدیده‌ها و واکنش در برابر آن‌ها به صورت مجزا از یکدیگر و به طور همگن عمل نمی‌کنند، بلکه در رابطه با تمامی کارکردهای اساسی حیات خویش، در درون مجموعه‌ای از روابط اجتماعی معین به ارزیابی و واکنش دست می‌زنند (شافر، ۱۳۶۸: ۴). عامل قاطع در پیچیدگی‌های اکولوژیکی سازمان یا ساخت نظام است. ساخت سازمان بر همه وابستگی‌های اجتماعی - اقتصادی گروه‌های انسانی تأکید دارد. سازمان، گروه‌های انسانی را قادر می‌کند خودشان را در محیط زیست زنده نگه دارند و یا با به هم پیوستگی در یک واحد بزرگ‌تر ادامه حیات دهند (شکوئی، ۱۳۹۱: ۱۹). در اکولوژی شهری خصیصه‌های سازمان‌های اجتماعی که در سطوح جامعه فعالیت دارند مورد تأکید قرار می‌گیرد که نظام وابستگی شغلی از آن جمله است؛ بدین‌سان که اختلال در یک شغل ممکن است اختلالاتی در سایر مشاغل شهری به وجود آورد؛ مثلاً اعتصاب کارگران چاپخانه‌ها و تعطیلی چاپخانه‌ها در یک شهر پر جمعیت، منجر به تعطیلی روزنامه‌ها و عدم انتشار آن‌ها می‌شود (شکوئی، ۱۳۹۱: ۱۹).

هنگامی که در این شهرها ماشین‌آلات، کارخانجات و یا سرمایه‌گذاری در مقیاس بزرگ انجام شود (دست پیدا کنند. اصل غیر قابل تقسیم بودن اینجا صدق می‌کند؛ به عنوان مثال انجام سرمایه‌گذاری و ایجاد زیرساخت‌ها در مقیاس بزرگ، به امکانات و ایجاد ارتباطات از راه دور نیازمند است و این خود نقطه ضعفی برای شهرهای کوچک محسوب می‌شود. شهرهای بزرگ باید منابع لازم برای تأسیس و ایجاد کارخانجات و سرمایه‌گذاری را داشته باشند. با دو برابر شدن کارخانه و سرمایه‌گذاری، شهرهای بزرگ باید بیش از دو برابر خروجی تولید داشته باشند؛ بنابراین متوسط هزینه‌های تولید کاهش خواهد داشت. یک شهر کوچک نمی‌تواند زمین برای کارخانجات و یا یک محیط مناسب برای سرمایه‌گذاری‌های بزرگ مقیاس ارائه دهد. شهرهای بزرگ تمایل به فراهم آوردن زیرساخت‌ها، زمین، محیط سرمایه‌گذاری و به خصوص افراد تحصیل کرده و پرسنل ماهر دارند، همچنین شهرهای بزرگ جاهایی هستند که نیروی انسانی در آن‌ها تجمع دارند (Lucas, 1988).

امروزه تقسیم ناملموس، اما در عین حال بسیار مهمی درون شهرهای جهان سوم مشاهده می‌شود و آن اینکه ایجاد زیرساخت‌های شبکه‌ای بسیار پرهزینه، به تعداد اندکی از ثروتمندان خدمات‌رسانی کرده و اکثریت فقیر را نادیده انگاشته‌اند؛ به این معنا که شبکه‌های زیرساخت‌های مدرن در کشورهای در حال توسعه تنها نیازهای نخبگان فراملی نظیر فعالیت‌های محلی در سطح جهانی و جوانان تحصیل کرده را برآورده می‌کند. با وجود این، عنصر اصلی چشم‌اندازهای جدید شهری از قبیل نوآوری، پیشرفت اقتصادی و انتقال فرهنگی و تأسیسات زیرساختی شبکه جهانی به تشدید نابرابری‌های

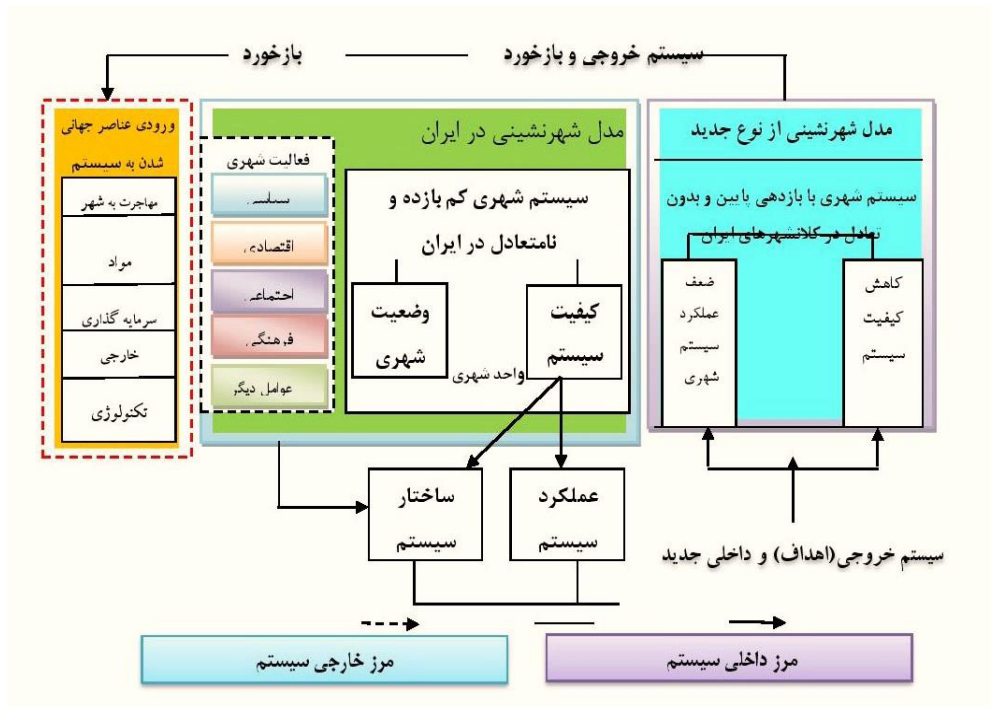
۳. یافته‌های پژوهش

۱-۳. جهانی شدن و تأثیر سیستمی بر شهر اهواز

شهر، سیستمی چندسطحی و یک سیستم پیچیده است که از ادغام طبیعی، اقتصادی، اجتماعی و زیست‌محیطی در یک زمان و فضای خاص به وجود آمده است (Kanta & Zechman, 2014). در یک سیستم شهری، عناصر، جریان انرژی و اطلاعات دائماً در داخل مرزهای داخلی و خارج از مرزها در حال تبادل هستند. چرخه عنصر، پایه‌ای برای توسعه شهرنشینی است. جریان انرژی، نیروی محرکه و تعیین‌کننده انتقال اطلاعات و هدایت چرخه عنصر

و جریان انرژی همچون یک وضعیت از سیستم شهری است. هر نظام شهری یک پروفایل (نمابه) منحصر به فرد است که در آن، شرایط، کمیت‌ها و ویژگی‌های عناصر، انرژی و ورودی و خروجی‌های اطلاعات مشخص شده است (Fang & Guan, 2011). یک سیستم همچنین می‌تواند با توجه به کیفیت، عملکرد و ساختار شرح داده شود. ساختار و عملکرد یک سیستم به هم مرتبط هستند و بر یکدیگر به طور متقابل برای حفظ کیفیت سیستم تأثیر گذارند. به عبارت دیگر، تکامل یک سیستم نتیجه تغییر ساختار و عملکرد یک سیستم است.

جهانی شدن، شهرنشینی، سلسله‌مراتب شهری، گستره شهری، اقتصاد و مدیریت شهری را تحت

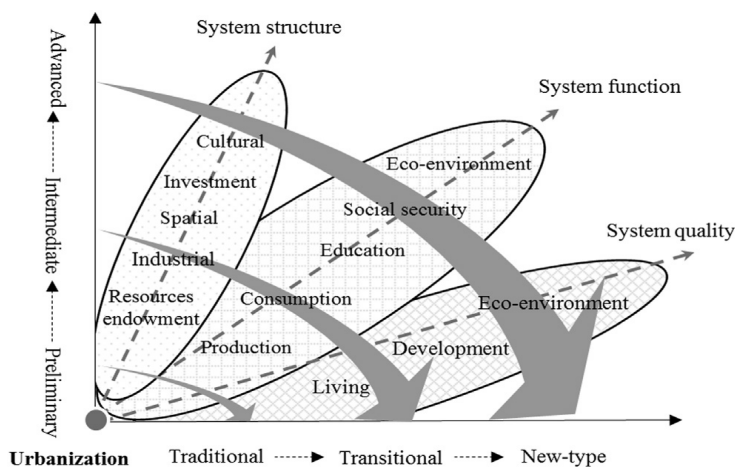
تصویر ۱. یک مدل مفهومی که نشان از انتقال از شهرنشینی حال حاضر ایران به شهرنشینی جدید حاصل از جهانی شدن

نمونه‌هایی از عملکرد سیستم ممکن است به عنوان تولید، مصرف، آموزش، امنیت اجتماعی یا عملکرد اقتصادی - محیطی تابع در یک نظم سلسله‌مراتبی در وضعیت‌ها و سطوح مختلف شهرنشینی ارائه شود (تصویر شماره ۲). تصویر شماره ۱ حاکی از آن است که ورود عناصر جهانی شدن (مهاجرت، کالاهای مصرفی، سرمایه‌گذاری خارجی، تکنولوژی، فناوری ارتباطات و سایر عوامل) به شهرهای ایران و شهر اهواز - که مدلی کم‌بازده است و سیستمی نامتعادل نسبت به سیستم سنتی یا سیستمی دارد که قبل از ورود مدرنیسم بر شهرهای ایران حاکم بود - منجر به پایین‌تر رفتن کیفیت سیستم (عملکرد و ساختار) شهری به‌خصوص در کلان‌شهرهای ایران خواهد شد.

روند تکامل یک سیستم شهری را می‌توان به عنوان نتیجه گذار از شهرنشینی موجود در ایران به یک شهرنشینی از نوع جدید و زاینده روند جهانی شدن با یک ساختار، عملکرد و کیفیت به‌روز دانست؛

تأثیر قرار داده است. جهانی شدن فضای مجازی در شهرها را با فناوری اطلاعات و ارتباطات همراه کرده است. تمرکز سرمایه و دفاتر شرکت‌های چندملیتی عملکرد شهرها را تغییر داده است و شهرها نشان‌دهنده جهانی شدن و منعکس‌کننده اثرات آن هستند (تصویر شماره ۱). دی ژو^۴ و همکارانش در مقاله‌ای با عنوان «ارزیابی کیفیت شهرنشینی با توجه به ساختار و عملکرد شهرها» با اندکی تغییر، این مدل (تصویر شماره ۲) را برای تغییر ساختار و عملکرد شهرهای ایران با ورود به عصر جهانی شدن مورد استفاده قرار داده‌اند. این تصویر نشان‌دهنده رابطه پیچیده ساختار، عملکرد و کیفیت در یک سیستم شهری است. ساختار پایه سیستم، عملکرد هسته و کیفیت نتیجه نهایی تکامل سیستم است. همان‌طور که در تصویر شماره ۲ نشان داده شده است توسعه یک سیستم شهری را می‌توان به سه مرحله سنتی، انتقالی و جدید از نوع شهرنشینی تقسیم کرد.

4. De Zhou

تصویر ۲. تکامل یک ساختار، عملکرد و کیفیت یک سیستم در مراحل و سطوح مختلف شهرنشینی (Zhou, Xu, Wang & Lin, 2015)

۲-۳. آزمون فرضیات

این پژوهش با عنوان «تحلیلی بر تأثیر جهانی شدن در تدوین اکولوژی اجتماعی شهرهای ایران با مطالعه موردی کلان‌شهر اهواز» انجام شد. در این بخش به آزمون فرضیه‌های ارائه‌شده در پژوهش پرداخته خواهد شد.

به نظر می‌رسد جهانی شدن اقتصاد در ساختار شهری و وضعیت تکنولوژیکی کلان‌شهر اهواز تأثیر خواهد داشت.

به نظر می‌رسد جهانی شدن باعث تغییرات اساسی در ابعاد مختلف اکولوژی شهری همچون جمعیت و فرهنگ و بُعد زیست‌محیطی خواهد شد.

۳-۳. فرضیه‌ها

فرضیه اول: به نظر می‌رسد جهانی شدن اقتصاد در ساختار شهری و وضعیت تکنولوژیکی کلان‌شهر اهواز تأثیر خواهد داشت.

برای آزمون فرضیه حاضر از نرم‌افزار SPSS استفاده شد. در این فرضیه به دنبال آن بودیم تا رابطه بین جهانی شدن اقتصاد و تأثیر بر ساختار شهری و وضعیت تکنولوژیکی را مورد بررسی قرار دهیم.

به منظور سنجش معنی‌داری و آزمون فرضیه‌های

بنابراین از نظر علمی ما نیاز به درک بهتر ساختار، عملکرد و کیفیت سیستم شهرنشینی از نوع جدید در هنگام ارزیابی آن داریم. همان‌طور که در تصویر شماره ۱ می‌بینیم، در مدل شهرنشینی از نوع جدید، کیفیت سیستم نوع جدید، هدف نهایی برای تکامل سیستم‌های شهری از نوع جدید است که از طریق ارزیابی و تجزیه و تحلیل ساختار و عملکرد سیستم به دست می‌آید. کیفیت سیستم یکی از شاخص‌های کلیدی توسعه شهرنشینی است. در مقایسه با شهرنشینی سنتی، شهرنشینی از نوع جدید تأکید دارد بر تمرکز و افزایش نرخ شهرنشینی، کاهش استانداردهای کیفیت زندگی برای ساکنان شهر و روستا، ترویج مدل توسعه اقتصادی تک‌قطبی و رشد بیشتر نظام نخست‌شهری بر سلسله‌مراتب شهرهای ایران.

ساختار شهری شامل تمام روابط ایجادشده بین عناصر سیستم شهری، کاربردی، روانی، فیزیکی و فضایی است. این ساختار اشکال مختلف محیط زیست شهری را با یکپارچه‌سازی ساختار عملکردی با ساختار فضایی تحقق می‌بخشد (Antonescu & Ghi-Silea, 2007). توسعه سیستم‌های شهری معاصر نتیجه غلظت جمعیت و توسعه متفاوت اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی است (Talanga, 2010).

جدول ۳. نتایج حاصل از آزمون ضریب همبستگی پیرسون

ردیف	متغیرها	مقدار آزمون	نتیجه آزمون
۱	تأثیر گسترده فضاهای شهری از کاربرد تکنولوژیکی	۰/۷۵	تأیید H_1
۲	ایجاد زیرساخت‌های با مقیاس بزرگ در کلان‌شهر اهواز	۰/۶۳	تأیید H_1
۳	ایجاد تغییرات در کاربری‌های شهری	۰/۵۸	تأیید H_1

منبع: یافته‌های پژوهش

www.SID.ir

جدول ۴. نتایج حاصل از آزمون ضریب همبستگی پیرسون

ردیف	متغیرها	مقدار آزمون	نتیجه آزمون
۱	افزایش جمعیت کلان‌شهر اهواز	۰/۵۶	تأیید H_2
۲	افزایش زمینه مهاجرت به کلان‌شهر اهواز	۰/۶۹	تأیید H_2
۳	افزایش زمینه مهاجرت ناشی از فاکتور اقتصادی	۰/۷۶	تأیید H_2
۴	تجزیه هویت‌های فرهنگی و اجتماعی	۰/۵۲	تأیید H_2
۵	افزایش برخورد فرهنگی در محیط کلان‌شهر	۰/۶۳	تأیید H_2
۵	افزایش مهاجرت دیجیتالی	۰/۷۶	تأیید H_2
۶	فشار بیشتر بر محیط زیست کلان‌شهر اهواز	۰/۷۸	تأیید H_2
۷	افزایش خسارات زیست‌محیطی	۰/۸۱	تأیید H_2
۸	افزایش فرایند مصرف	۰/۵۴	تأیید H_2
۹	تشدید شکاف عمیق اجتماعی بین طبقات مختلف شهری	۰/۸۹	تأیید H_2

منبع: یافته‌های پژوهش

(هنگامی که در این شهرها ماشین‌آلات، کارخانجات و یا سرمایه‌گذاری در مقیاس بزرگ انجام شود) دست پیدا کنند. اصل غیر قابل تقسیم بودن اینجا صدق می‌کند؛ به عنوان مثال انجام سرمایه‌گذاری و ایجاد زیرساخت‌ها در مقیاس بزرگ به امکانات و ایجاد ارتباطات از راه دور نیازمند است و این خود نطقه ضعفی برای شهرهای کوچک محسوب می‌شود. در این میان شهر اهواز نیز به علت موقعیت استراتژیکی و اقتصادی که در کشور ایران و همچنین در منطقه دارد و همچنین به علت موقعیت مرکزی در استان خوزستان توانسته جایگاه صنایع مادر و سنگین از جمله شرکت‌های فولاد، نفت، پتروشیمی و غیره باشد و موقعیت خود را در نظام سلسله‌مراتب کشوری و نخست‌شهری در استان خوزستان تقویت کند و هر روزه این نقش پررنگ‌تر شود.

فرضیه دوم: به نظر می‌رسد جهانی شدن باعث

شاخص‌های مورد بررسی، اقدام به محاسبه ضریب همبستگی و معناداری آن در سطح آلفا ۰/۰۱ شده است. در **جدول‌های شماره ۳ و ۴**، نقش شاخص ساختار شهری و تکنولوژیکی در بخش‌های مرتبط با آن مورد بررسی و آزمون قرار گرفته است که نتایج آن باتوجه به فرضیه‌ها بررسی شده است.

مقدار آماره آزمون (sig) به‌دست‌آمده در **جدول شماره ۳** نشان می‌دهد که بین عامل جهانی شدن و شاخص‌های مرتبط با ساختار و تکنولوژی شهری با توجه به سطح آماره آزمون، همبستگی وجود دارد. بنابراین فرض H_0 رد و فرض H_1 مبنی بر وجود ارتباط بین عامل جهانی شدن و تأثیرات ساختاری و تکنولوژیکی در کلان‌شهر اهواز تأیید شد (**جدول شماره ۳**).

در میان شهرها، شهرهای بزرگ با جهانی شدن می‌توانند به افزایش بازده نسبت به شهرهای کوچک

مهاجرت به شهرهای بزرگ و افزایش دوگانگی دیجیتالی بین جهان توسعه‌یافته و در حال توسعه دیده می‌شود. رشد شهرنشینی در ایران تشابه زیادی با شهرهای کشورهای توسعه‌نیافته دارد. رشد شهر بزرگ اهواز و چند شهر بزرگ دیگر از جمله کلان‌شهر تهران باعث تمرکز شهرنشینی در چند ناحیه از کشور شده و مانع رشد مناطق و شهرهای کوچک‌تر شده است. شهرهای بزرگ ایران دارای نیروی کار زیاد و متنوع برای شرکت‌ها و کارخانه‌های بزرگ و همچنین دارای منابع و زیرساخت‌های مناسب برای تمام مراحل فرایند تولید هستند. تأسیس شرکت‌ها در شهرهای بزرگ بر اقتصاد شهری تأثیر می‌گذارد و بهره‌مندی از طیف گسترده‌ای از خدمات عمومی در پایین آوردن هزینه نسبت به شهرهای کوچک مؤثر است.

شهر اهواز به عنوان یکی از شهرهای استان خوزستان در دهه‌های اخیر دارای نرخ رشد جمعیتی بالایی بوده است، به طوری که جمعیت آن از ۱۲۰۰۸۹ نفر در سال ۱۳۳۵ به ۱۰۶۴۱۷۷ نفر در سال ۱۳۹۰ رسیده است (مرکز آمار ایران، ۱۳۹۰). در راستای استراتژی صنعتی شدن اهواز، این شهر در وضعیت جاذبه قرار دارد و روستاها و شهرهای دیگر در شرایط دافعه قرار دارند. یکی از

تغییرات اساسی در ابعاد مختلف اکولوژی شهری همچون جمعیت و فرهنگ و بُعد زیست‌محیطی خواهد شد.

مقدار آماره آزمون (sig) به دست آمده در جدول شماره ۴ نشان می‌دهد که بین عامل جهانی شدن و شاخص‌های مرتبط با جمعیت، فرهنگ و بُعد زیست‌محیطی با توجه به سطح آماره آزمون، همبستگی وجود دارد. بنابر این فرض H_0 رد و فرض H_1 مبنی بر وجود ارتباط بین عامل جهانی شدن و شاخص‌های جمعیتی، فرهنگی و زیست‌محیطی تأیید می‌شود. نتیجه آن است که فرضیه H_0 رد و فرض H_1 مبنی بر وجود ارتباط بین عامل، جهانی شدن و شاخص‌های مرتبط با جمعیت، فرهنگ و ابعاد زیست‌محیطی در کلان‌شهر اهواز پذیرفته می‌شود (جدول شماره ۴).

جهانی شدن باعث شده که میزان سرمایه‌گذاری، کالا، سیاست‌گذاری، اشتغال و فناوری‌ها به طور ناهمسان و نامتوازی در مناطق مختلف جهان توزیع شود. آثار این مسئله در شهرهای ایران به صورت استقرار شرکت‌های بزرگ و به تبع آن سرمایه‌گذاری‌ها، در تعداد معدودی از شهرها که همان شهرهای بزرگ هستند و تشدید شکاف عمیق اجتماعی بین طبقات گوناگون شهری، افزایش

جدول ۵. نتایج حاصل از آزمون فریدمن

رتبه	میانگین رتبه	شاخص
دوم	۴/۳۹۱۱	تأثیر جهانی شدن بر محیط زیست شهری اهواز
اول	۴/۸۵۰۸	تأثیر جهانی شدن بر جمعیت کلان‌شهر اهواز
سوم	۴/۲۲۵۸	تأثیر جهانی شدن بر تجزیه فرهنگی در کلان‌شهر اهواز
چهارم	۳/۸۱۰۵	تأثیر جهانی شدن بر سازمان اجتماعی و تکنولوژیکی در کلان‌شهر اهواز

منبع: یافته‌های پژوهش

www.SID.ir

اطراف جهان است. استناد به تغییرات چشم‌اندازها طی زمان، بینش اندیشمندان‌های برای انتخاب مسیر توسعه آتی سکونتگاه‌ها ارائه می‌دهد. امروزه در بیشتر شهرهای جهان و ایران، به دلیل هم‌گرایی بصری، هویت شهرها در معرض تهدید جدی قرار دارد؛ بدین معنا که شهرها حتی به قیمت از دست دادن ویژگی‌های ناحیه‌ای‌شان به پذیرش ظاهر مشابهی تمایل دارند. هم‌گرایی بصری عمدتاً از وجوه اشتراک در مسائل ساختمان‌سازی نظیر فن‌احداث، تأمین نیازهای تجاری، فضا و سبک معماری ناشی می‌شود. جهانی شدن، فضای شهرها را در سلسله‌مراتب جدید شهری تعیین می‌کند. همچنین جهانی شدن برای هم‌گرایی در مسائل فرهنگ و فرم شهری در میان شهرها پیوند ایجاد می‌کند. به هر حال، جهانی شدن در حال رخ دادن و پیشروی به سوی آینده‌ای مبهم است. در حالی که این فرایند بسیاری از زمینه‌های زندگی اجتماعی ما را متأثر کرده، بر محیط فیزیکی ما نیز تأثیرگذار بوده است. فشرده‌گی زمان و فضا در این برهه از تاریخ، به معنای خارج شدن انسان‌ها از گوشه‌نشینی و اطلاعاتی شدن فضای جغرافیایی است. ورود ماهواره‌ها، رسانه‌ها و فناوری اطلاعاتی به نواحی گوناگون، به معنای متفاوت بودن نقش و کارکرد جدید سرزمین در دوره جدید جهانی است. از نظر پال ناکس^۵ و جان اگنیو^۶، جغرافی دانان معروف آمریکایی، این نظام اقتصادی یک ناحیه و یا یک کشور است که تغییرات جمعیتی، سیاسی، فرهنگی، اجتماعی و تغییرات تکنولوژیکی را به وجود می‌آورد؛ در نتیجه سبب تغییرات فضایی می‌شود. به سخن دیگر، تأثیرات نظام اقتصادی در تغییرات فضایی بیشتر و تأثیرگذاری سازمان فضایی در نظام اقتصادی کمتر است.

مهم‌ترین دلایل افزایش جمعیت در کلان‌شهر اهواز ایجاد صنایع مرتبط با استخراج نفت است که باعث مهاجرت قشر زیادی از مردم جویای کار به این کلان‌شهر شده است.

۳-۴. رتبه‌بندی شاخص‌های اکولوژی شهری با استفاده از آزمون ناپارامتری فریدمن

آزمون ناپارامتری فریدمن از جمله آزمون‌های آماری است که برای رتبه‌بندی و اولویت‌دهی به متغیرهای چندمقوله‌ای با مقیاس رتبه‌ای (ترتیبی) انجام می‌گیرد. در این پژوهش نیز به منظور بررسی نقش و تأثیر جهانی شدن در تدوین اکولوژی اجتماعی کلان‌شهر اهواز از آزمون ناپارامتری فریدمن استفاده شده است. در ادامه، آزمون فرضیه حکایت از آن داشت که از حیث آماری، با اطمینان ۰/۹۹ و سطح خطای کمتر از ۰/۰۱، تفاوت معنی‌داری بین جهانی شدن در محدوده مورد مطالعه و تدوین اکولوژی اجتماعی در این کلان‌شهر وجود دارد.

بنابراین مقایسه میانگین بین عامل جهانی شدن در محدوده مورد مطالعه بر جنبه‌های چهارگانه اکولوژی شهری از دیدگاه خبرگان نشان از آن دارد که عامل اول، جمعیت کلان‌شهر (۴/۸۵)؛ عامل دوم، محیط زیست شهری (۴/۳۹)؛ عامل سوم، تجزیه فرهنگی (۴/۲۲) و عامل چهارم سازمان اجتماعی و تکنولوژیکی (۳/۸۱) به ترتیب نشانگر اهمیت جهانی شدن در ایجاد تأثیرات در اکولوژی شهری کلان‌شهر اهواز از دیدگاه خبرگان هستند (جدول شماره ۵).

۴. بحث و نتیجه‌گیری

شهرها به طور فزاینده در معرض نفوذهای جهانی هستند افزایش فرایندهای اقتصادی، فرهنگی و سیاسی در مقیاس جهانی، پیش‌نیاز درک تغییرات شهری در

5. Paul Knox
6. John Agnion

پژوهش حاضر با هدف بررسی تأثیر جهانی شدن در تدوین اکولوژی اجتماعی کلان‌شهر اهواز انجام شد و برای این منظور از نظرات خبرگان در بررسی و تحلیل شاخص‌های مختلف اکولوژی اجتماعی استفاده شد. نتایج حاصل از نظرات خبرگان، از تأثیر اکولوژیکی جهانی شدن در کلان‌شهر اهواز و از نقش برجسته فرایند جهانی شدن در شاخص‌های اکولوژی شهری این کلان‌شهر حکایت دارند. با توجه به اینکه شبکه شهری در استان خوزستان در دوره‌های مختلف به لحاظ شاخص نخست‌شهری دچار تحولات شدیدی شده است و در مجموع سلسله‌مراتب شهری استان دارای ساختار نامتعادلی است و شهر اهواز به عنوان نخستین شهر در شبکه شهری استان خودنمایی می‌کند، با ورود به عرصه جهانی شدن شکاف بیشتری بین شهر اول و دوم استان پدیدار شده و شهر اهواز به عنوان نخست‌شهر در سلسله‌مراتب شهری استان نمود بیشتری پیدا می‌کند. موقعیت اقتصادی این شهر در کشور و منطقه، باعث ورود تکنولوژی مرتبط با صنعت نفت و دیگر صنایع وابسته و فناوری‌های جدید می‌شود و همگام با آن شاهد تغییرات در جمعیت و محیط و سازمان فضایی این کلان‌شهر خواهیم بود.

ملاحظات اخلاقی

پیروی از اصول اخلاق پژوهش

کلیه مراحل انجام این پژوهش با نظر و هماهنگی و همکاری اساتید گران‌قدر، جناب آقای دکتر صفایی‌پور و سرکار خانم دکتر سجادیان به انجام رسیده است.

جهانی شدن باعث شده که میزان سرمایه‌گذاری، کالا، سیاست‌گذاری، اشتغال و فناوری‌ها به طور ناهمسان و نامتوازی در مناطق مختلف جهان توزیع شود. آثار این مسئله در شهرها به صورت استقرار شرکت‌های بزرگ و چندملیتی و به تبع آن سرمایه‌گذاری‌ها، در تعداد معدودی از شهرها که همان شهرهای بزرگ هستند و تشدید شکاف عمیق اجتماعی بین طبقات گوناگون شهری، افزایش مهاجرت به شهرهای بزرگ، افزایش دوگانگی دیجیتالی بین جهان توسعه‌یافته و در حال توسعه دیده شود. رشد شهرنشینی در ایران تشابه زیادی با شهرهای کشورهای توسعه‌نیافته دارد. رشد کلان‌شهر اهواز، به‌خصوص تهران و چند شهر بزرگ دیگر باعث تمرکز شهرنشینی در چند ناحیه از کشور و مانع رشد مناطق و شهرهای کوچک‌تر شده است. شهرهای بزرگ ایران با ورود به روند جهانی شدن با توجه به تمرکز بالای جمعیت و امکانات در این شهرها و به وجود آمدن نظام نخست‌شهری و از بین رفتن نظام متعادل سلسله‌مراتب شهری که گریبان‌گیر شبکه شهری ایران شده است. همچنین عدم تعادل در پخش امکانات و تسهیلات مختلف در پهنه سرزمینی و عدم توجه به توانمندی‌های شهرهای کوچک و میانی، باعث شده وضعیت تسلط این شهرها بر شبکه شهری با ورود به فرایند جهانی شدن بیشتر شود و با توجه به اینکه فرایند جهانی شدن به تعدادی از شهرها توجه بیشتری خواهد داشت، این نگاه باعث تقویت این شهرها و تثبیت وضعیت کنونی و یا حادتر شدن شبکه شهری خواهد شد. با افزایش جمعیت شهرها، به‌خصوص شهرهای بزرگ، ایران با فرایند جهانی شدن اقتصاد این شهرها و افزایش فرایندهای تولید و مصرف و فشار بیشتر بر منابع و محیط زیست و در نتیجه تخریب و آلودگی بیشتر مواجه خواهد شد.

حامی مالی

این پژوهش حامی مالی نداشته است.

مشارکت نویسندگان

مفهوم‌سازی، ویراستاری و نهایی‌سازی نوشته: محمدرضا امیری فهلیانی و مسعود صفایی پور؛ تحقیق و بررسی؛ محمدرضا امیری فهلیانی و ناهید سجادیان.

تعارض منافع

بنابر اظهار نویسندگان این مقاله تعارض منافع ندارد.

منابع فارسی

دانشگاه تهران.

شکوئی، ح. (۱۳۸۹). *اندیشه‌های نو در فلسفه جغرافیا*. چاپ ۱۲. تهران: موسسه جغرافیایی و کارتوگرافی گیتاشناسی.

شکوئی، ح. (۱۳۹۲). *جغرافیای اجتماعی شهرها (اکولوژی اجتماعی شهر)*. تهران: سازمان انتشارات جهاد دانشگاهی.

صفایی‌پور، م. و سجادی، ز. (۱۳۸۷). *علل و پیامدهای فضای مهاجرت درون شهری اهواز (مورد مطالعه: کیان‌پارس)*. *مجله پژوهشی دانشگاه اصفهان*، ۱(۱)، ۹۳-۱۱۸.

صفایی‌پور، م.، داری‌پور، ن. و سیاچی، ز. (۱۳۹۳). *تعیین سلسه مراتب و پدیده نخست شهری در استان خوزستان. مطالعات برنامه‌ریزی سکونتگاه‌های انسانی*، ۲۹(۹)، ۶۱-۷۴.

ضیاءتوانا، م. ح. (۱۳۷۷). *مراحل تکامل جغرافیا و جایگاه جغرافیای اجتماعی در نظام قانونمند آن. دانشگاه انقلاب*، ۱(۱۱)، ۱۴۹-۱۶۰.

عاملی، س. ر. (۱۳۸۰). *تعامل جهانی‌شدن، شهروندی و دین. نامه علوم اجتماعی*، ۱۸(۱۸)، ۱۶۷-۲۰۰.

عاملی، س. ر. (۱۳۸۲). *دو جهانی‌شدن‌ها و جامعه جهانی اضطراب. نامه علوم اجتماعی*، ۲۱(۱)، ۱۴۳-۱۷۴.

فرانتس، ش. و سعیدی، ع. (۱۳۶۸). *درباره مفهوم جغرافیای اجتماعی. رشد آموزش جغرافیا*، ۱۸(۱)، ۴-۷.

فرهمنند، ش.، طیبی، س. ک. و اکبری، ن. (۱۳۸۸). *تأثیر نخست شهری بر رشد اقتصادی کشور. تحقیقات اقتصادی*، ۲(۲)، ۱۱۵-۱۳۷.

فیروزی، م. ع.، محمدی‌ده‌چشمه، م. و سعیدی، ج. (۱۳۹۶). *ارزیابی شاخص‌های ناپایداری زیست‌محیطی با تأکید بر آلودگی آب، آلودگی خاک و آلودگی صدا با استفاده از روش تحلیل سلسله‌مراتبی (AHP) در کلان‌شهر اهواز. فصلنامه علوم و تکنولوژی محیط‌زیست*، ۱۹(۳)، ۶۷-۸۱.

قدیری‌معصوم، م. (۱۳۷۷). *توان‌سنجی نواحی جغرافیایی ایران برای برنامه‌ریزی اقتصادی ارساله دکتری*. تهران: دانشگاه تهران.

کلارک، ج. ا. (۱۳۷۴). *اصول و مبانی جغرافیای جمعیت* [م. مهدوی، ترجمه فارسی]. چاپ ۲. تهران: قومس.

کیوانی، ر. (۱۳۸۸). *جهانی‌شدن و رقابت شهری: چالش‌ها و فرصت‌های پیش روی مراجع مسئول شهرداری در*

امان‌پور، س.، احمدی، ر.، منفرد، س. و ترابی، ذ. (۱۳۹۲). *بررسی و تحلیل روند شکل‌گیری نخست شهری در سطح استان خوزستان طی سال‌های ۱۳۳۵-۱۳۹۰. پژوهش‌نامه تاریخ اجتماعی و اقتصادی*، ۲(۱)، ۱۹-۵۰.

تقوایی، م.، کنارکوهی، ا. و مومنی، م. (۱۳۹۵). *بررسی و تحلیل وضعیت سیستم شهری در استان خوزستان. فصلنامه جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری چشم‌انداز زاگرس*، ۸(۳۰)، ۱۲۷-۱۵۷.

تونکس، ف. (۱۳۹۰). *فضا، شهر و نظریه اجتماعی مناسبات اجتماعی و شکل‌های شهری* [ح. ر. پاری، و آ. افلاطونی، ترجمه فارسی]. چاپ ۲. تهران: موسسه انتشارات و چاپ دانشگاه تهران.

چوپانی، ی. (۱۳۸۸). *پدیده جهانی‌شدن فرهنگ‌ها. فصلنامه سیاست*، ۳۹(۳)، ۱۵۵-۱۷۵.

رضایی، ر. و عباسی، م. (۱۳۸۹). *اثرات جهانی‌شدن بر ماهیت، ساختار و عملکرد شهرها. آمایش سرزمین*، ۲(۲)، ۱۶۵-۱۸۸.

رضایی، ر. و وسعت، ا. (۱۳۹۰). *بررسی حوزه نفوذ کلان‌شهر تهران با روش زمانی و مدل جاذبه (گرانشی). آمایش سرزمین*، ۲(۳)، ۵-۲۸.

رهنمایی، م. ت.، محمدپور، ص. و اسکندری، ح. (۱۳۸۹). *تحلیل نقش مهاجرت در زمینه‌سازی برای پیدایش آسیب‌های اجتماعی شهرنشینی شتابان در ایران. نگرش‌های نو در جغرافیای انسانی*، ۲(۱)، ۱۵۷-۱۷۵.

سراقی، ع.، ابوالفتحی، د. و ملکی، ح. (۱۳۸۸). *فرآیند جهانی‌شدن و تأثیر آن بر روند شهرنشینی در کلان‌شهرهای کشورهای در حال توسعه (نمونه موردی: کلان‌شهر تهران)*. *نشریه تحقیقات کاربردی علوم جغرافیایی*، ۱۰(۱۳)، ۱۷۲-۱۳۹.

سلیمانی، ع. ر. و نظریان، ا. (۱۳۹۱). *بررسی تمرکز و عدم تمرکز نمودهای جهانی‌شدن در کلان‌شهرهای کشورهای در حال توسعه (مورد شناسی: تهران). جغرافیا و آمایش شهری - منطقه ای*، ۲(۳)، ۱-۱۶.

شماعی، ع. و پورا احمد، ا. (۱۳۸۴). *بهبود نوآوری و توسعه شهری از دیدگاه علم جغرافیا*. تهران: موسسه انتشارات و چاپ

کشورهای در حال توسعه. اقتصاد شهر، (۱)، ۴۱-۶۷.

لاله‌پور، م، سرور، ه، و سرور، ر. (۱۳۹۰). مدیریت و برنامه‌ریزی فضایی مناطق کلان‌شهری در عصر جهانی‌شدن اقتصاد با تاکید بر منطقه کلان‌شهری تهران. آمایش محیط، ۴(۱۳)، ۶۷-۸۹.

لینچ، ک. (۱۳۸۴). تئوری شکل شهر [ح. بحرینی، ترجمه فارسی]. چاپ ۳. تهران: موسسه انتشارات و چاپ دانشگاه تهران.

مرصوصی، ن. و صائبی، م. ح. (۱۳۸۸). تحلیل جغرافیایی تأثیر اکولوژی اجتماعی بر توسعه کالبدی شهر (نمونه موردی؛ شهر مشهد). جغرافیا و برنامه ریزی منطقه‌ای، ۱، ۷۳-۹۳.

مشکینی، ا، پرهیز، ف، مهدنژاد، ح، و تفکری، ا. (۱۳۸۹). تحلیل و بررسی پیامدهای «جهانی شدن» بر شهرها با تاکید بر رژیم‌های شهری. مدیریت شهری، ۸(۲۵)، ۷-۲۰.

یعقوبی‌پور، م. (۱۳۸۸). تأثیر جهانی‌شدن فرهنگ بر هویت ملی. اطلاعات سیاسی اقتصادی، (۲۶۷-۲۶۸)، ۱۱۰-۱۲۱.

References

- Amanpour, S., Ahmadi, R., Monfared, S., & Torabi, Z. (2013). [An investigation of primate city formation process in Khuzeestan province in 1956-2011 (Persian)]. *Socio Economic History Studies*, 2(1), 19-50. http://economichistory.ihs.ac.ir/article_774.html
- Ameli, S. R. (2001). [The interaction between religion, globalization and citizenship (Persian)]. *Journal of Social Sciences Letter*, 18(18), 167-200. https://jnoe.ut.ac.ir/article_15209.html
- Ameli, S.R. (2003). [Dual globalizations and the global stress society (Persian)]. *Journal of Social Sciences Letter*, 1(21), 143-74. https://jnoe.ut.ac.ir/article_10498.html
- Antonescu, D., & Ghisa-Silea, M. (2007). Cities and their place in the European Union urban policy. *Romanian Journal of Economic Forecasting*, 4(2), 57-68. https://www.researchgate.net/publication/24049613_Cities_and_their_place_in_the_European_Union_Urban_Policy
- Benton-Short, L., Price, M. D., & Friedman, S. (2005). Globalization from below: The ranking of global immigrant cities. *International Journal of Urban and Regional Research*, 29(4), 945-59. [DOI:10.1111/j.1468-2427.2005.00630.x]
- Broadhead, L. A. (2002). *International environmental politics: The limits of green diplomacy*. London: Lynne Rienner Publishers. <https://books.google.com/books?id=lnTYfzOdZQcC&printsec=frontcover&dq>
- Brunn, S. D., Francis Williams, J., & Zeigler, D. J. (2003). *Cities of the world: World regional urban development*. Lanham: Rowman & Littlefield. <https://books.google.com/books?id=wPZq1ZTaVQoC&dq>
- Chopani, Y. (2009). The phenomenon of cultures globalization (Persian)]. *Politic Quarterly*, 39(3), 155-75. https://jppq.ut.ac.ir/article_20186.html
- Clarke, J. I. (1995). *The principles and fundamentals of population geograph* [M. Mahdavi, Persian Trans]. 2nd Ed. Tehran: Ghoomes. <http://opac.nlai.ir/opac-prod/bibliographic/577106>
- Fang, C., & Guan, X. (2011). [Comprehensive measurement and spatial distinction of input-output efficiency of urban agglomerations in China (Chinese)]. *Acta Geographica Sinica*, 66(8), 1011-22. [DOI:10.11821/xb201108001]
- Farahmand, Sh., Tayebi, S. K., & Akbari, N. (2009). [The impact of urban primacy on economic growth in Iran (Persian)]. *Journal of Economic Research*, 44(2), 115-37. https://jte.ut.ac.ir/article_20017.html
- Firoozi, M. A., Mohammadi Dehcheshmeh, M., & Saeedi, J. (2017). [Evaluation of environmental instability indicators with emphasis on water, soil and noise pollutions using Analytical Hierarchy Process (AHP) in Ahvaz metropolis (Persian)]. *Journal of Environmental Science and Technology*, 19(3), 67-81. [DOI:10.22034/JEST.2017.11070]
- Frantes, Sh., & Saeedi, A. (1989). [About the concept of social geography (Persian)]. *Development of Geography Education*, (18), 4-7. <https://www.noor-mags.ir/view/fa/articlepage/463696>
- Ghadiri Ma'soum, M. (1998). [Validation of Iran's geographical areas for economic planning (Persian)] [PhD. dissertation]. Tehran: University of Tehran.
- Kanta, L., & Zechman, E. (2014). Complex adaptive systems framework to assess supply-side and demand-side management for urban water resources. *Journal of Water Resources Planning and Management*, 140(1), 75-85. [DOI:10.1061/(ASCE)WR.1943-5452.0000301]
- Keyvani, R. (2009). [Globalization and urban competition; challenges and opportunities for municipal authorities in developing countries (Persian)]. *Urban Economy*, (1), 41-67. <http://ensani.ir/fa/article/70831>
- Lalepoor, M., Sarvar, H., & Sarvar, R. (2011). [Management and spatial planning of metropolitan areas in the era of economic globalization: Focusing on the metropolitan area of Tehran (Persian)]. *Amayesh Journal*, 4(13), 67-89. <https://www.sid.ir/fa/journal/ViewPaper.aspx?id=143402>
- Lynch, K. (2005). *A theory of good city form* [H. Bahreyni, Persian Trans]. 3rd Ed. Tehran: University of Tehran Press. <http://opac.nlai.ir/opac-prod/bibliographic/646637>
- Marsousi, N., & Saebi, M. H. (2010). [Geographical analysis of social ecology effect on physical devel-

- opment (a case study of Mashhad city) (Persian)]. *Geography and Regional Planning*, 1, 73-93. <https://www.sid.ir/fa/Journal/ViewPaper.aspx?id=144698>
- Massey, D. S., & Denton, N. A. (1993). *American apartheid: Segregation and the making of the underclass*. Cambridge, MA: Harvard University Press. <https://books.google.com/books?id=uGslM-sIBNBsC&dq>
- Meshkini, A., Parhiz, F., Mahdnezhad, H., & Tafakori, A. (2010). [Analyzing the consequences of globalization on cities with emphasis on urban regimes (Persian)]. *Urban Management*, 8(25), 7-20. <https://www.sid.ir/fa/Journal/ViewPaper.aspx?id=126474>
- Mitchell, W. J. (2000). *E-topia: Urban life, Jim--but not as we know it*. Cambridge, MA: MIT Press. <https://books.google.com/books?id=E2On0MJBI-tYC&dq>
- Qian, X. (2011). [A new scientific field of open complex giant system and its methodology (Chinese)]. *Journal of University of Shanghai for Science and Technology*, (6), 526-32. http://caod.oriprobe.com/articles/28846340/yi_ge_ke_xue_xin_ling_yu_kai_fang_de_fu_zu_ja_xi_tong_ji_qi_fang_fa.htm
- Rahnamaei, M. T., Mohammadpour, S., & Eskandari, H. (2010). [The role of migration in providing for social impacts of accelerated urbanization in Iran (Persian)]. *Journal of Human Geography*, 3(1), 157-75. <https://www.sid.ir/fa/Journal/ViewPaper.aspx?id=175269>
- Rezaii, R., & Abbasi, M. (2010). [Effects of globalization on the nature, structure and function of cities (Persian)]. *Town and Country Planning*, 2(2), 165-88. https://jtcp.ut.ac.ir/article_21773.html
- Rezaii, R., & Vusat, A. (2011). [Study of Tehran megalopolis hinterland using time and gravity models (Persian)]. *Town and Country Planning*, 2(3), 5-28. https://jtcp.ut.ac.ir/article_22650.html
- Safaepour, M., & Sajadi, J. (2008). [Social and spatial consequences of intra-urban migration in Ahwaz: The case of Kianpars (Persian)]. *Research Journal of Isfahan University*, 29(1), 93-118. <http://ensani.ir/fa/article/252125>
- Safaipour, M., Daripour, N., & Sayyahi, Z. (2015). Determination of urban hierarchy and Frisť urban phenomenon in Khuzešťan province (Persian)]. *Journal of Studies of Human Settlements Planning*, 9(29), 61-74. http://jshsp.iaurasht.ac.ir/article_513545.html
- Schnell, I., & Benjamini, Y. (2005). Globalisation and the structure of urban social space: The lesson from Tel Aviv. *Urban Studies*, 42(13), 2489-510. [DOI:10.1080/00420980500380402]
- Schnell, I., & Benjamini, Y. (1999). Socio-spatial life-styles and segregation. *Cybergeo: European Journal of Geography*, 94. [DOI:10.4000/cybergeo.4856]
- Shammai, A., & Pourahmad, A. (2005). [Urban rehabilitation and renovation: A geographic perspective (Persian)]. Tehran: University of Tehran Press. <http://opac.nlai.ir/opac-prod/bibliographic/760284>
- Shokoie, H. (2010). [New trends in philosophy of geography (Persian)]. 12th Ed. Tehran: Gitashenasi Geographical & Cartographic Institute. <http://opac.nlai.ir/opac-prod/bibliographic/580332>
- Shokoie, H. (2013). [Urban social geography, the urban ecology (Persian)]. Tehran: Iranian Student Book Agency. <http://www.isba.ir/MainPage.aspx?ID=5616&kind=6&bcode=54>
- Soleymani, A. R., & Nazariyan, A. (2012). [A study on centralization and decentralization of the globalization factors in the megalopolises of developing countries (Case study of Tehran) (Persian)]. *Geography and Territorial Spatial Arrangement*, 2(3), 1-16. [DOI:10.22111/GAII.2012.695]
- Soraghi, I., Abolfathi, D., & Maleki, H. (2009). [Globalization process and its effect on urbanization in metropolitans in debveloping countries: Case study Tehran metropolitan (Persian)]. *Journal of Applied Researches in Geographical*, 10(13), 139-72. <https://jgs.khu.ac.ir/article-1-569-fa.html>
- Taghvaei, M., Kenar Koochi, E., & Mo'meni, M. (2017). [Investigation and analysis of urban system status in Khuzešťan province (Persian)]. *Zagros Landscape Geography and Urban Planning*, 8(30), 127-57. http://zagros.iaub.ac.ir/article_527552.html
- Tonkiss, F. (2012). *Space, the city and social theory: Social relations and urban forms* [H. R. Parsi, & A. Aflatooni, Persian Trans]. 2nd Ed. Tehran: University

of Tehran Press. <http://opac.nlai.ir/opac-prod/bibliographic/1687901>

Yaghoubipour, M. (2009). [The impact of cultural globalization on national identity (Persian)]. *Political & Economic Ettelaat*, (267-268), 110-21. <http://ensani.ir/fa/article/89690>

Zhou, D., Xu, J., Wang, L., & Lin, Zh. (2015). Assessing urbanization quality using structure and function analyses: A case study of the Urban agglomeration Around Hangzhou Bay (UAHB), China. *Habitat International*, 49, 165-76. [DOI:10.1016/j.habitatint.2015.05.020]

Zia Tavana, M. H. (1998). The evolutionary stages of geography and the position of social geography in its legislative system (Persian). *Enqelab University*, (111), 149-60. <https://www.noormags.ir/view/fa/articlepage/959917>